

Cultura

LITERATURA

JORDI NOPCA
BARCELONA

Maria Aurèlia Capmany, lluitadora inclassificable

Comanegra reedita la versió no censurada de 'Pedra de toc', llibre de memòries, crònica i assaig

“Els teòrics verifiquen en la pedra de toc els quirats d’or que conté cada obra que els escriptors del país produeixen. Poques obres resisteixen l’anàlisi, molt poques obres deixen la marca exigida com a mínima del patró d’or. La majoria, dicten els nostres teòrics, són llauna pura, algunes gairebé tenen els quirats de rigor. Els poetes són els que en surten més ben parats, el país dóna immediatament una abundor de poetes socials que enamora. La resta del panorama, diuen els teòrics, és trist”. Així acaba una de les anotacions del primer volum de *Pedra de toc*, que Maria Aurèlia Capmany (1918-1991) va publicar per primera vegada a l’editorial Nova Terra l’any 1970. És una “obra important i necessària”, en paraules de Marta Nadal, comissària de l’any dedicat a l’escriptora i editora del volum que recupera Comanegra, que serà l’inici d’una nova col·lecció d’assaig que publicarà llibres de Maria-Mercè Marçal, Montserrat Roig i Pere Calders. Conté, a més de les constants de la seva trajectòria intel·lectual, com ara “la lluita per la llibertat, l’antifranquisme, la defensa de la

llengua, la denúncia de la prudència, l’oportunisme i el possibilisme burgesos, l’expressió de la resistència [i] el sentit de la història”, un altre vessant fins ara poc explorat, “l’anàlisi minuciosa i lúcida del fet literari”, explica Nadal al pròleg.

Entre els teòrics que Capmany menciona al llibre –i que van frenar la consolidació de la seva obra– hi ha Joaquim Molas i Josep Maria Castellet, dos dels arquitectes del canó català en la dècada dels 60 i 70, des d’Edicions 62 i també a la universitat. “Tret de casos com els de Teren-

Irreverència
“L’Aurèlia va ser una iconoclasta. I ho va acabar pagant”, diu Julià de Jòdar

ci Moix, Xavier Romeu o Guillem-Jordi Graells, que sí que la van considerar un gran referent, l’Aurèlia no va fer política d’autor i no s’havia preocupat per crear una imatge externa, en part perquè es dedicava a molts fronts: era dona de teatre, articulista, narradora, assagista... No es podia encasellar, i això feia por”. Són paraules del novel·lista Julià de Jòdar, autor del segon pròleg de la nova edició de *Pedra de toc*. Tal com explica, va conèixer Maria Aurèlia Capmany el 1964, poc després d’ingressar a l’Escola d’Art Dramàtic

Adrià Gual, amb la intenció de convertir-se en director de teatre. En aquells moments, ella dedicava bona part dels esforços a la docència, la interpretació i la direcció de muntatges a l’escola teatral. L’escriptora, que tenia 45 anys, no trigaria a publicar un dels seus llibres emblemàtics, *La dona a Catalunya: consciència i situació* (1966), però ja tenia una trajectòria consistent al darrere. Només en narrativa havia estat finalista del Joanot Martorell el 1947 amb *Necessitem morir*, havia guanyat aquell mateix guardó amb *El cel no és transparent* (1948) i havia publicat novel·les com *Betúlia* (1956), *Ara* (1958) i *Traduït de l’americà* (1958).

“L’obra novel·lística de Capmany emmarca el diàleg entre classes benestants i populars al llarg del segle XX –explica el crític literari i editor Alex Broch–. És cert que la seva obra convida a una lectura dispersa, però sobretot se la va percebre com a narradora”. Broch recorda que un dels llibres en què va participar l’autora, *Cita de narradors*, el 1958, la va situar al costat de Manuel de Pedrolo, Josep Maria Espinàs, Joan Perucho i Jordi Sarsanedas. “Per al sistema literari de l’època, l’Aurèlia va ser una iconoclasta –opina Jòdar–. I això ho va acabar pagant”.

UNA NOVA ENTREGA D'ASTÈRIX

La col·lecció d'*Astèrix* publicarà un nou àlbum titulat *La filla de Vercingetòrix*, que arribarà a les llibreries el 24 d'octubre de la mà del guionista Jean-Yves Ferri i el dibuixant Didier Conrad, que van substituir a Uderzo.

MOR EL FILÒSOF JAVIER MUGUERZA

El filòsof i professor Javier Muguerza, considerat un dels responsables de la modernització de la filosofia espanyola, va morir ahir als 82 anys a Madrid després d'una llarga trajectòria acadèmica i intel·lectual.

Pedra de toc és el llibre clau per entendre d'on surt una autora com Capmany. Ella mateixa repassa, encapçalant cada capítol amb titulars de *La Vanguardia* i altres diaris de l'època, quina va ser la seva vida –la quotidiana, però sobretot la intel·lectual– entre els anys 1939 i 1962. “El primer volum estava censurat per molts llocs. El segon va aparèixer quatre anys després, també a Nova Terra, i va caure en el silenci administratiu –recorda Marta Nadal–. El 1977 es va publicar una nova edició de la primera *Pedra de toc* que restituïa els fragments retallats”. Dues dècades després, el text que es pot llegir a les obres completes de l'autora “és inexplicablement la versió censurada”.

La llarga nit de la postguerra

Entre les expressions que no es podien llegir des de l'edició de fa quatre dècades hi ha “aquella llarga nit que ens esperava” –fent referència a la postguerra–, “el separatisme no va ser qüestió de minories” o “nació”, en aquells casos en què es refereix a Catalunya. “Sempre s'ha parlat de *Pedra de toc* com un llibre de memòries, però és molt més que això –recorda Nadal–. És una mena de biografia del temps, on es troba tota la filosofia de Capmany”. Julià de Jòdar hi coincideix. “L'Aurèlia posava en dubte les coses i posava en pràctica el pensament immediat –diu–. Es prenia qualsevol tema amb passió. El seu temperament era impetuós i imponent. Ser dona en aquella època era un assumpte seriós. Va haver de lluitar molt per ser respectada i perquè se l'escoltés”.

A *Pedra de toc*, Maria Aurèlia Capmany recorda des del seu pas per l'avançat Institut-Escola als anys 30 (“no predicava un dogma, sinó un comportament”), explica com es va imposar el castellà durant el franquisme a partir de l'anècdota d'una tia seva, directora de la Biblioteca de l'Escola del Treball, a qui van exigir que s'adreces a tothom en l’*“idioma del imperio”* (com que va exclamar “Quina comèdia!” li van obrir un expedient *rojo separatista*) i ofereix consideracions sobre autors que li interessaven –com per exemple Joseph Conrad i Salvador Espriu– i d'altres que no tant, com Camilo José Cela, que motiven una llarga discussió sobre els paranys de la literatura realista.

“També parla de les dificultats per sobreviure durant la postguerra: intel·lectualment i físicament –explica Julià de Jòdar–. Si algú com jo va acabar escrivint en català i sent independentista va ser per l'esperit de lluita continuada que tenien l'Aurèlia i el seu grup. Sense aquesta feina constant no hauríem arribat fins aquí. La cultura no és natural, és un fet que cal treballar”. Aquesta és una de les grans lliçons de Capmany que es dedueixen també de la lectura de *Pedra de toc*.

Una tria

Sis fragments de la nova edició de 'Pedra de toc'

“Durant aquell estiu del 39 liquidàvem tota una època i a l'altre cantó de la guerra va quedar un món remot, sense connexió amb la vida que vivíem”

“No et fiïs dels filòsofs. Només n'hi ha de dues castes i no et sabia dir quina és la pitjor. O els folls, els irremissiblement folls, o els barres, els que et parlen de la Veritat i del Bé i de la Bellesa i són capaços de contemplar cínicament totes les injustícies quotidianes”

“Pel 1945 semblava que el mal somni s'acabava, però no per a tothom, és clar”

“És gràcies que crítics autoritzats se sorprendessin de la vena melodramàtica de Pedrolo, titllant-lo d'anacrònic, i en canvi s'entusiasmessin amb el retaule costumista de Pla, qualificant-lo de renovador de la novel·la catalana”

“A nosaltres ens haurà tocat viure a destemps, com a destemps ens haurà tocat fer la nostra història”

“La fluctuant i bigarrada ètica espanyola [...] pren sovint formes aparentment rebels, però que no són més que la profunda afirmació de l'horror al sexe, com en trobaríem exemples abundants en la novel·lística de Cela, i en el cinema de Buñuel”

Adeu a l'editor a qui no li agradava avorrir-se

Claudio López rebrà la Medalla d'Or de Barcelona

L'homenatge es va fer a l'auditori de Penguin Random House. MANOLO GARCIA

Crònica

J. NOPCA
BARCELONA

“E l Claudio va passar moltes hores en aquest edifici –recordava ahir a la seu de Penguin Random House Ángeles González-Sinde, parella de l'editor Claudio López Lamadrid, que va morir al gener als 59 anys–. Ell em parlava de cadascun dels habitants d'aquesta casa”. L'escriptora i exministra de Cultura va voler deixar de banda les “petiteses i intimitats” que li transmetia el seu home: va ser l'única broma que es va permetre abans que se li trenqués la veu. “Se sentia bé aquí, se sentia estimat i estava orgullós del lloc que ocupava”, va sentenciar.

Va ser al seu despatx que López Lamadrid va patir l'infart cerebral que acabaria amb la seva vida. “Va perdre la consciència treballant en un dels llibres que tant estimava”, va afegir Núria Cabutí, directora general del grup. “Ha sigut i serà un gran editor, que va fer de la seva passió el seu ofici. Donar un cop d'ull al seu catàleg és l'eloqüent testimoni de la seva feina”. Alguns dels noms que van aparèixer citats durant l'homenatge van ser els de Joan Didion, Sylvia Plath, John Cheever i David Foster Wallace. *La broma infinita* era el llibre que se sentia més orgullós d'haver publicat.

A l'homenatge hi van participar l'escriptor Rodrigo Fresán i els editors Miguel Aguilar, Pilar Reyes i Ignacio Echevarría, amic de López Lamadrid des de feia 40 anys. “Tots dos

Orgull
“Se sentia estimat i estava orgullós de la feina”, va dir González Sinde

Diversió
“El seu motor principal era divertir-se amb el que publicava”, va recordar Echevarría

vam viure la gran transformació del món editorial: vam començar amb els artesanals fotolits en una estructura familiar com era la de Tusquets, i d'allà vam passar al model de Bertelsmann del Círculo de Lectores, molt diferent, als anys 90. La tercera editorial per on va passar el Claudio va ser Grijalbo, i finalment va arribar a Random House, llavors també participada per Mondadori”.

Fresán va recordar que aterrar a una ciutat com Barcelona, que era nova per a ell, i ser adoptat per un editor com López Lamadrid va ser “com trobar-se en una novel·la de Dickens”. Una cosa similar li va passar anys després a Luna Miguel, poeta, novel·lista i periodista. “El 2010 encara estudiava quan em va proposar de fer pràctiques a Random. Només amb aquesta invitació ja em donava un futur”, va dir. Nou anys després és l'editora convidada, juntament amb Antonio J. Rodríguez, de Caballo de Troya. “Em sento una intrusa en una casa molt gran. M'hauria agradat que el Claudio pogués llegir els llibres que preparam”.

Pilar Reyes va recordar que “ser editor és una manera de ser i estar al món, i el Claudio la compartia, connectant països de Llatinoamèrica que fins llavors no ho estaven”. Echevarría, per últim, va afegir que el motor principal de l'homenatge era “divertir-se amb el que feia”. I va assegurar: “Les úniques vegades que el vaig veure trist va ser perquè s'avorria”.

Joan Subirats, comissionat de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, va aprofitar l'acte per anunciar la concessió de la Medalla d'Or de la Ciutat al mèrit cultural a títol pòstum a l'enyorat editor.